

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه الهیات

پایان نامه برای دریافت درجهی کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: علوم قرآنی و حدیث

عنوان پایان نامه:

بررسی محتوای نامه‌ی امام صادق (ع) در جواب

مفضل بن عمر در خصوص مبانی فکری فرقه‌ی باطنیه

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر سید محمد رضوی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر احمد رضا غایی

پژوهشگر:

علی شیر سلیم‌فر

پاییز ۱۳۹۲

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب علی شیر سلیم فر دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۶۴۲۹۳۰۰ در رشته علوم قرآنی و حدیث که در تاریخ ۹۲/۱۰/۱۸ از پایان نامه خود تحت عنوان بررسی محتوای نامه‌ی امام صادق (ع) در جواب مفضل بن عمر در خصوص مبانی فکری فرقه‌ی باطنیه با کسب نمره ۱۹ و درجه نوزده دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم :

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و ...) استفاده نموده ام ، مطابق ضوابط و رویه های موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء :

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۱/۱۰/۱۸

دانشجوی کارشناسی ارشد علی شیر سلیم لو از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۹ بحروف نوزده تمام و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

تقدیم

رساله‌ی حاضر را به عنوان هدیه‌ای بسیار ناچیز به پیشگاه حضرت ولی عصر (عج) منجی عالم بشریت که لطف وجود پر برکتش بر سر ملت مسلمان ایران سایه افکنده تقدیم می‌دارم.

و نیز آن را به شهیدان انقلاب اسلامی که به خاطر دفاع از عقیده‌ی خود تا آخرین قطره‌ی خون خود مقاومت کردند و حاضر نشدند عقیده‌ای دیگر را بپذیرند تقدیم می‌دارم.

و نیز آن را تقدیم می‌دارم به محضر کلیه‌ی عزیزانی که دلسوزانه مرا در این تحقیق یاری نموده و با راهنمایی‌ها و دلگرمی‌ها و تشویق‌های خود، توانایی مرا در این امر چند برابر نمودند و متواضعانه مرا در این امر ارشاد و هدایت نمودند.

و نیز آنرا تقدیم می‌دارم به پدر و مادرو خانواده‌ی محترم که با تحمل سختی‌ها و مرارت‌ها و هوار نمودن مشکلات پیش‌رو راهگشای من بودند.

تقدیر و تشکر

من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق

سپاس بیکران خویش را تقدیم می‌دارم به آنان که در تهیه‌ی این مجموعه؛ نوریبخش و هادی من بودند و لطف ایشان در یاد من محفوظ خواهد ماند.

با تشکر از جناب آقای دکتر سیدمحمد رضوی که مشوق اینجانب در این باره و استاد راهنمای پایان‌نامه اینجانب بودند.

با تشکر از جناب آقای دکتر احمدرضا غایی که با صبر و بردباری و سعه‌ی صدر در مراحل تکمیل پایان‌نامه مشاوره‌ی دلسوز و برادری مهربان برای من بودند.

و نیز بر خود واجب می‌دانم که از جناب آقای دکتر امیر توحیدی و کلیه‌ی اساتید و بزرگان که مرا در این کار راهنمایی و مساعدت نمودند تشکر و قدردانی نمایم.

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۴۰۵۹۱۱۰۰۳
عنوان پایان نامه: بررسی محتوای نامه‌ی امام صادق (ع) در جواب مفضل بن عمر در خصوص مبانی فکری فرقه‌ی باطنیه		
نام و نام خانوادگی دانشجو: علی شیرسلیم لو	تاریخ شروع پایان نامه: ۹۱/۰۲/۱۰	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۲/۱۰/۱۸
شماره دانشجویی: ۸۹۰۶۶۴۲۹۳۰۰		
رشته تحصیلی: الهیات - علوم قرآنی و حدیث		
استاد / استادان راهنما: دکتر سید محمد رضوی	استاد / استادان مشاور: دکتر احمد رضا غائی	
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):		
<p>اهمیت مسأله‌ی ولایت و اعتقادات درست بر کسی پوشیده نیست و بخاطر اهمیت فراوان همین مسأله، خداوند پیامبران را برای هدایت و اصلاح انسان فرستاد و این امر همواره مورد بحث و گفتگو بوده است چرا که همیشه در اثر انحرافات فکری، افراط، بدفهمی و عدم شناخت صحیح اختلافاتی پیش می‌آمد و در نتیجه فرقه‌ای انحرافی را تشکیل می‌دادند یکی از این فرقه‌ها؛ فرقه‌ی باطنیه بود که با تقطیع‌های نادرست از احادیث ائمه علیهم السلام، و قائل به باطن بودن برای هر چیز، و افراط در این زمینه و تعدی و تجاوز از حدود الهی به فرقه‌ای مشرک، کافر، دروغگو، متکاسل، متعدی از حدود الهی و گمراه تبدیل شدند بنابراین با توجه به رشد و پیشرفت تکنولوژی و فناوری در عصر ارتباطات و تهاجم‌های فرهنگی که برای مردم امروزی جامعه‌ی اسلامی و خصوصاً نسل جوان با توجه به اینکه پایه‌های اعتقادی سست شده و جوانان به راحتی به هر طرفی گرایش پیدا می‌کنند؛ احساس می‌شد که در این زمینه باید طی تحقیقی به بررسی محتوای متن نامه‌ی امام صادق علیه السلام که در جواب مفضل بن عمر در خصوص مبانی فکری فرقه‌ی باطنیه نوشته است؛ پرداخته شود تا هم نقش بنیادین رئیس مذهب تشیع حضرت امام صادق (ع) در آن زمان، برای نگهداری شیعیان در برابر گروه‌های الحادی که در مسیر تخریب عقاید شیعیان کوشش می‌کردند، روشن‌تر شود و هم علاوه بر معرفی معیارهای صحیح و دفاع از موضع ولایت؛ دلایل انحراف باطنیه و بطلان عقاید این فرقه‌ی ضاله؛ توسط امام (ع) آشکارتر شود.</p> <p>کلیدواژه‌ها: امام صادق (ع)، مفضل بن عمر، باطنیه، معرفت رجال.</p>		

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا:

مناسب نیست

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق

- ۲ بیان مسأله
- ۴ سوالات
- ۴ فرضیه‌های تحقیق
- ۵ پیشینه تحقیق
- ۵ روش تحقیق

فصل دوم: مفضل و مکاتبه وی با امام صادق (ع)

- ۷ بخش اول: در شناخت مفضل بن عمر
- ۷ شرح حال کوتاهی از مفضل بن عمر
- ۸ اساتید و شاگردان و آثار مفضل بن عمر
- ۸ نظرات مختلف پیرامون مفضل بن عمر
- ۸ اقوال و نظرات در مدح و توثیق مفضل بن عمر
- ۱۰ اقوال و نظرات در رد مفضل
- ۱۰ نظر امام صادق (ع) درباره‌ی مفضل بن عمر
- ۱۱ مفضل و مساله صلیب گردن و زخم سینه
- ۱۱ مفضل نایب امام (ع) جهت مراجعه‌ی مردم به او در امور دین
- ۱۲ محبت و دوستی امام صادق (ع) به مفضل
- ۱۲ نیابت امام (ع) به مفضل جهت حل اختلاف میان مردم
- ۱۲ مفضل و نیابت از امام موسی کاظم (ع) جهت دریافت وجوهات شرعی

- مفضل و امام رضا (ع) ۱۳
- خود مفضل و مواجهه با مسأله‌ی اختلاف برانگیز ۱۳
- پاسخ به یک شبهه ۱۴
- بخش دوم: در شناخت باطنیه ۱۵
- باطنیه؛ مؤسسين و زمان پیدایش ۱۵
- علت نامگذاری [وجه تسمیه‌ی باطنیه] ۱۶
- برخی عقاید باطنیه ۱۶
- باطنیه از فرق ضالّه بوده و از انشعابات شیعه نیست ۱۷
- فصل سوم: نامه امام صادق (ع) به مفضل بن عمر ۱۹
- بخش اول: متن نامه امام (ع) ۲۰
- متن عربی نامه ۲۰
- ترجمه متن نامه ۲۹
- بخش دوم: شرح مقدمه نامه امام صادق (ع) ۴۰
- پیش درآمدی بر مقدمه‌ی نامه امام (ع) ۴۰
- مقدمه نامه‌ی امام (ع) و تذکر به تقوی و موارد آن ۴۱
- ۲- حق تقوی ۴۲
- تقوا و رابطه‌ی آن با طاعت الهی ۴۳
- ۳- الورع ۴۶
- ۴- التواضع ۴۶
- ۵- الطمأنینه ۴۷
- ۶- الإجتهد ۴۸
- ۷- الأخذ بأمره ۴۹

۵۰	۸-النصيحة لرسله.....
۵۱	۹-المسارعة في مرضاة الله.....
۵۲	۱۰-الإجتنب ما نُهي عنه.....
۵۳	پایان مقدمه و دعای امام (ع).....
۵۳	جمع بندی و نتیجه‌گیری مقدمه‌ی نامه‌ی امام.....
	بخش سوم: بررسی محتوای نامه امام (ع) و ایراد های ایشان به باطنیه
۵۵	۱-ایراد اول امام (ع) به باطنیه درباره معرفت رجال.....
۶۱	ایراد دوم امام صادق (ع) به باطنیه درباره حدیث «إذا عرفت فاعمل ماشئت».....
۶۱	شرح.....
۶۱	متن کامل حدیث «إذا عرفت.....».....
۶۲	ترجمه.....
۶۳	شرح حدیث «إذا عرفت» با حدیث دیگر از امام (ع).....
۶۴	لغت امام باقر علیه السلام بر تحریف‌کنندگان حدیث «إذا عرفت».....
۶۴	بررسی واژه ی «معرفت» و «عمل» در لغت.....
۶۵	عمل در لغت.....
۶۵	ملازمت ایمان و عمل.....
۶۵	ایمان و عمل صالح و ارتباط میان آنها.....
۶۵	الف: مفهوم ایمان و عمل صالح.....
۶۶	ب: حقیقت ایمان و عمل صالح.....
۶۹	عمل صالح.....
۷۰	رابطه‌ی ایمان و عمل صالح.....
۷۲	نتیجه.....
۷۳	عاقبت اعمال خیر غیر مسلمان.....

- ۷۴ ایراد سوم امام صادق (ع) به باطنیه در شناخت اصل دین و معرفت رجال
- ۷۵ شرح
- ۷۵ لزوم همراهی ایمان و عمل
- ۷۶ لزوم همراهی اطاعت و معرفت
- ۷۸ ۴- ایراد امام (ع) به باطنیه در رهانمودن ظواهر و خلاصه کردن فواحش در فواحش باطنی «رجل»
- ۷۸ شرح
- ۷۸ حقیقت فواحش باطنی
- ۷۹ وجه تسمیه امامان جور به فاحشه
- ۷۹ اوامر و فواحش ظاهری و باطنی
- ۸۳ شناخت عدل و بَغی
- ۸۵ ائمه (ع) حدود الهی اند و تجاوز و تعدی از آنان شرک است
- ۸۵ ۵- ایراد پنجم امام (ع) به باطنیه در مورد جواز ازدواج با محارم
- ۸۷ حرمت ازدواج با محارم
- ۸۸ ۶- ایراد ششم امام (ع) به باطنیه در سوء برداشت از متعه
- ۸۸ الف: متعه
- ۹۰ آیا ائمه (علیهم السلام) متعه کرده‌اند؟
- ۹۰ تحریم متعه، بدعت و بدعت شکن
- ۹۱ روایت‌هایی در رد بدعت در دین و تحریم متعه
- ۹۳ ب: حج تمتع
- ۹۴ شرح
- ۹۵ تکمیل نعمت ظاهری به واسطه نعمت باطنی
- ۹۶ ۷- ایراد هفتم امام (ع) به باطنیه در جواز شهادت دادن میان آنها به نفع یکدیگر

شرح: ۹۷

۸- ایراد هشتم امام (ع) به باطنیه در جواز شهادت دروغ میان آنها ۹۸

۹- ایراد نهم امام (ع) به باطنیه در نسبت الوهیت دادن به پیامبر (ص) ۹۹

شرح ۱۰۰

شباهت باطنیه و مسیحیت: ۱۰۰

هشدار پیامبر (ص) درباره‌ی ظهور باطنیه ۱۰۱

موضع‌گیری ائمه (علیهم السلام) در برابر باطنیه ۱۰۱

۱۰- ایراد دهم امام (ع) به باطنیه درباره عدم درک امتیازات پیامبر (ص) و ائمه (علیهم السلام) ۱۰۳

فصل چهارم: جمع بندی و نتیجه گیری

نتیجه گیری ۱۰۷

منابع و مأخذ ۱۱۰

چکیده

اهمیت مسأله‌ی ولایت و اعتقادات درست بر کسی پوشیده نیست و بخاطر اهمیت فراوان همین مسأله، خداوند پیامبران را برای هدایت و اصلاح انسان فرستاد و این امر همواره مورد بحث و گفتگو بوده است چرا که همیشه در اثر انحرافات فکری، افراط، بدفهمی و عدم شناخت صحیح اختلافاتی پیش می‌آمد و در نتیجه فرقه‌ای انحرافی را تشکیل می‌دادند یکی از این فرقه‌ها؛ فرقه‌ی باطنیه بود که با تقطیع‌های نادرست از احادیث ائمه علیهم السلام، و قائل به باطن بودن برای هر چیز، و افراط در این زمینه و تعدی و تجاوز از حدود الهی به فرقه‌ای مشرک، کافر، دروغگو، متکاسل، متعدی از حدود الهی و گمراه تبدیل شدند بنابراین با توجه به رشد و پیشرفت تکنولوژی و فناوری در عصر ارتباطات و تهاجم‌های فرهنگی که برای مردم امروزی جامعه‌ی اسلامی و خصوصاً نسل جوان با توجه به اینکه پایه‌های اعتقادی سست شده و جوانان به راحتی به هر طرفی گرایش پیدا می‌کنند؛ احساس می‌شد که در این زمینه باید طی تحقیقی به بررسی محتوای متن نامه‌ی امام صادق علیه السلام که در جواب مفضل بن عمر در خصوص مبانی فکری فرقه‌ی باطنیه نوشته است؛ پرداخته شود تا هم نقش بنیادین رئیس مذهب تشیع حضرت امام صادق (ع) در آن زمان، برای نگهداری شیعیان در برابر گروه‌های الحادی که در مسیر تخریب عقاید شیعیان کوشش می‌کردند، روشن‌تر شود و هم علاوه بر معرفی معیارهای صحیح و دفاع از موضع ولایت؛ دلایل انحراف باطنیه و بطلان عقاید این فرقه‌ی ضاله؛ توسط امام (ع) آشکارتر شود.

کلیدواژه‌ها: امام صادق (ع)، مفضل بن عمر، باطنیه، معرفت رجال.

خداوند سبحان که آفریدگار انسان است و از روح خود در او دمیده، زمینه پرواز او از حوض خاک تا اوج افلاک را نیز فراهم ساخته است.

بدین سان که پیامبرانی فرستاد و امامانی که هم کاروان بشری را به صراط مستقیم اخلاق و عقاید درست رهنمون شوند و هم رهبری سیاسی جامعه انسانی را به دوش کشند و انسان در پرتو آموزه های وحیانی آنها از جاده های پریپیچ و خم دنیا عبور کند و به سرمنزل سعادت و (جنات عدن تجری من تحتها الانها و قرب الهی) برسد.

و اما هنگامیکه خورشید اسلام بر ظلمات سهمگین دوره جاهلیت تابید و آخرین پیام آور خدا، محمده مصطفی (ص)، فجر بعثت محمدی را آغاز کرد و پرچم اسلام را برفراز مدینه النبی برافراشت و مشرکان، منافقان و معاندان در پی آن برآمدند که ریشه حکومت نوپای اسلامی او را از بیخ و بن برکنند و خداوند باب ولایت را که رکن رکین و اصل بنیادین دین اسلام و در واقع کلید گشایش درهای بهشت و وصول انسان به سعادت دنیوی و اخروی است را معرفی نمود اما این آغاز و فرجام ولایت نبود، بل طلایه دار و قافله سالار اولیای خدابود و سپس از وی یازده ستاره آسمانی یکی پس از دیگری به هدایت آدمیان پرداختند و افسوس که جز اندکی قدر آنها را نشناختند و به سوی کمال و سعادت نشتافتند.

امانبايد از نظر دور داشت که مردان آزاده و حق طلب، نیز همواره یار و صاحب سر ایشان بوده و با حفظ و نگهداری آثار و احادیث ائمه علیهم السلام ذخیره حقیقتا بزرگی را با وجود برخورد با حوادث و نابسامانیهای مختلف و تاریخ پرفراز و نشیب برای اسلام و مسلمانان بجای گذاشته اند. که یکی از آنها که به خوبی این وظیفه خطیر را انجام داده است.

مفضل بن عمر بوده که چهار امام باقر (ع) و امام صادق (ع) و امام کاظم (ع) و امام رضا (ع) را درک کرده است و با هوشیاری تمام در پی زدودن هرگونه غبار و تهمت بر تارک شیعه و اسلام بوده و در این زمینه از ائمه علیهم السلام چاره جویی خواسته اند که یک نمونه از آن را محقق قصد دارد انشاء الله.... طی این تحقیق شرح و بررسی نماید تا پیام آنها به جامعه امروزی منتقل کند.

و اما عصری که ما در آن زندگی می کنیم، عصر برخورد اندیشه هاست. اندیشمندان و متفکران جهان با استفاده از وسایل نشر، عقاید و آراء خود را در اختیار همگان قرار داده، توده ها را با تفکر و اندیشه پیرامون نظرات خود، دعوت می کنند. و جامعه اسلامی نیز در چنین عصری به پیروی از دعوت الهی (ادع الی سبیل ربک بالحکمه....) باید مکتب خود را به نحو شایسته ای در اختیار همگان قرار دهد و از این طریق وظیفه خود را در برابر آن انجام دهد. و با تلاش در شناساندن راه درست سعادت حقیقی بشر و تلاش در چهره واقعی و حقیقی مقام ولایت و معرفت و محبت آنان حماسه ساز دفاع از آیین محمدی (ص) بوده تا زمینه ساز ظهور آخرین ذخیره الهی و خاتم ولایت باشد تا عدالت در زمین گسترانیده شده و زمین را از ستم، تبعیض و کزفکری ها پاک گرداند. انشاءالله....

فصل اول

کلیات تحقیق

بیان مسأله

یکی از مسائل مهم در عصر صادقین (ع) ظهور نحله‌های گوناگون فکری و فرق مختلف بود که علاوه بر فرق و مذاهب اهل سنت، در این زمان گروه‌های الحادی نیز در جامعه حضور داشتند و به سهم خود در مسیر تخریب عقاید شیعیان کوشش می‌کردند و نگهداری شیعیان از تأثیرات این فرق، نیز از مسئولیت‌های صادقین (ع) بود. یکی از مهم‌ترین این فرق؛ که با وفات اسماعیل پسر امام صادق (ع)، علیرغم تلاش‌های آن حضرت، شکل گرفت فرقه‌ی باطنیه بود که طرفداران ایشان معتقد بودند که اسماعیل نمرده است بلکه غیبت اختیار کرده است و عده‌ی دیگر معتقد شدند که امامت حق اسماعیل بود و با مرگ او امامت به پسرش منتقل می‌شد که با رواج این تفکر به نام‌های مختلفی از جمله باطنیه معروف شدند و این فرقه با اعتقادات انحرافی ائمه مستور و اعتقاد به برخی عقاید مخصوص " موجودیت باطنیه را رقم زد. که در این راستا یکی از یاران امام صادق علیه السلام به نام مفضل بن عمر نامه‌ای به امام صادق علیه السلام نوشته و راجع به این فرقه و اعتقاداتشان از ایشان سؤال پرسیده است. در جواب مفضل بن عمر، امام صادق (ع) نامه‌ای نوشته و این فرقه را به طور صریح و مفصّل معرفی فرموده‌اند و در این زمینه بیاناتی داشته و آنها را با لحنی تند مشرک، جسور، متجاوز، محرف حدود الهی، دروغگو، و متکاسل معرفی می‌نماید که در این پژوهش سعی ما بر این است که این شاء ... با بررسی دقیق این نامه فرقه‌ی باطنیه را معرفی نموده و به این نکته پی ببریم که دلیل موضع‌گیری تند امام صادق (ع) نسبت به باطنیه چه بوده است ؟

اهداف تحقیق

پژوهشگر در این تحقیق چند هدف عمده را دنبال می‌کند که انشاء... در طول تحقیق به همه‌ی آنها خواهیم رسید.

1- آشنایی با فرقه‌ی باطنیه و مهمترین اعتقاداتشان .

2- آشنایی با موارد انحرافی اعتقادات باطنیه از دیدگاه امام صادق علیه السلام .

3- معرفی نامه امام صادق(ع) بعنوان الگویی شایسته برای چگونگی مبارزه با انحرافات فکری

واعتقادی .

ضرورت تحقیق

با توجه به اینکه خداوند متعال برای هدایت و سعادت انسان اهمیت ویژه‌ای قائل بوده و در این راستا پیامبران زیادی را با برنامه‌های آسمانی در قالب دین و کتاب فرستاده و انسانها را مکلف به اطاعت از آنها و انجام عبادات و طاعات ویژه‌ای نموده‌اند؛ اما در این میان هم افراد ویا گروه‌هایی همچون غلاة و باطنیه بودند که به بهانه‌های مختلف از انجام فرایض و عبادات سرپیچی نموده و به مخالفت پرداختند و این گروه و امثال آنها؛ نه تنها در زمان پیامبران و بلکه در همه‌ی زمانها وجود داشته و دارند، خصوصاً در جامعه‌ی امروزی با توجه به اینکه نسل جوان با توجه به پیشرفت تکنولوژی از لحاظ اعتقادی زمینه‌ی تحریف‌پذیری بیشتری از عقاید انحرافی دارد؛ مدتی بود که این مسأله ذهنم را مشغول کرده بود که تحقیق در خور و شایسته، راجع به معرفی این گروه انجام دهم اما با ورود به مقطع کارشناسی ارشد و آشنایی با اساتید و محققین برجسته‌ی این دانشگاه، زمینه را مساعد دیده و نیز پس از آشنایی با نامه‌ی مفضل بن عمر به امام صادق (ع) و جواب ایشان انگیزه‌ی اینجانب را دوچندان نمود و بر آن شدم تا متن نامه را بهانه قرار داده و پس از بررسی متن نامه؛ به معرفی بیشتر فرقه‌ی باطنیه و علت انحراف آنها از دیدگاه امام صادق (ع)، بپردازم و خدمتی هرچند ناچیز به نسل جوان امروز که مورد تهاجم فرهنگی و اعتقادی بیگانگان قرار گرفته و پایه‌های اعتقادی تعداد فراوانی از ایشان واقعاً سست شده است و به هر طرفی به راحتی گرایش پیدامی‌کند و دچار انحراف می‌شوند؛ کرده باشم (تا چه قبول افتد و چه در نظر آید).

اهمیت تحقیق:

- ۱- اهمیت ویژه‌ی این موضوع از آنجا روشن می‌شود که باعث نامه‌نگاری مفضل بن عمر به امام صادق (ع) شده و در این مورد از ایشان چاره‌جویی خواسته‌اند.
- ۲- امام صادق (ع) طی این نامه؛ ضمن معرفی فرقه‌ی باطنیه و اظهار کفر و شرک آنها، دلایل انحراف این فرقه را متذکر شده و به نکات کلیدی اشاره می‌نماید از جمله شناخت ظاهر و باطن، معرفت رجال، شناخت انبیاء و ولایت آنها، و دشمنان آنها و رعایت حدود الهی که هر کدام دریایی از علم و معرفت است که در این تحقیق سعی می‌شود علاوه بر معرفی فرقه باطنیه روی این واژه‌ها تأکید شود. چرا که امام صادق (ع) معیارهایی را یادآور می‌شوند که شناخت این معیارها اهمیت موضوع را چندین برابر نموده است.

سؤالات

- ۱- نظر فرقه باطنیه در باره معرفت رجال و اوامر و نواهی چیست؟
- ۲- نظر امام صادق (ع) درباره معرفت رجال و اوامر و نواهی چیست؟
- ۳- آیا دین تنها معرفت رجال است و آیا معرفت رجال کل دین است؟
- ۴- آیا معرفت و شناخت به تنهایی کافی است؟

فرضیه‌های تحقیق

- ۱- دین همان معرفت رجال است هرکس آن رجال را بشناسد دیگر نیازی به عمل ندارد.
- ۲- اولین قدم، شناخت رجل دین است؛ چرا که خداوند عملی را نمی‌پذیرد مگر پس از معرفت کامل پیامبر (ص) و ائمه (ع) و پیروی از آنها.
- ۳- خیر، معرفت رجال اصل دین است نه کل دین.
- ۴- خیر، هر کس خیال کند فقط معرفت و شناخت لازم است و پس از شناخت احتیاج به عمل ندارد دروغ گفته و مشرک است چنین شخصی نه عرفان دارد و نه اطاعت کرده است.

پیشینه تحقیق

درباره‌ی پیشینه‌ی تحقیق باید این نکته را یادآور شد که بر روی متن این نامه که در کتاب‌های مرآه الانوار و مشکات الاسرار و بصائر الدرجات آمده است و در کتابهایی چون مکاتیب الائمة عليهم السلام به آن اشاره شده، و نیز توسط یکی از دانشجویان همین دانشگاه جناب آقای جمیل پیلی بگ و به راهنمایی جناب آقای استاد دکتر آرام پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «معرفی اسماعیلیه» مطرح و به توصیه‌ی استاد آرام، وارد مباحث این نامه نشده‌اند و خلاصه اینکه هیچ‌گونه تحقیق جامعی در این باره صورت نگرفته لذا این موضوع در نوع خود که در زمینه‌ی اعتقادات فرقه‌ی باطنیه از دیدگاه امام صادق (ع) پرداخته؛ موضوعی بکر و دست نخورده می‌باشد.

روش تحقیق

این مطالعه از طریق بررسی و جمع‌آوری منابع مختلف و مقالات و نیز سایت‌های گوناگون انجام گرفته، بدین‌صورت که ابتدا منابع جمع‌آوری و پس از مطالعه این منابع، منابع مرتب‌تر و غربالگری شد و سپس از طریق مطالعه این منابع و فیش‌برداری مرتبط با موضوع بدست آمد و در نهایت با بررسی تکمیلی در این مطالب این مطالعه به انجام رسیده و علاوه بر آن از راهنمایی استاد راهنما، استاد مشاور و تمام اساتید گروه علوم قرآن و حدیث نیز بهره‌مند شدم.